

МЕТА.

Въ своїй хаті, своя правда,
И сила, и воля!

Т. Шевченко.

№ II.

Львівъ, для 15-го Лицця, 1865.

До спільної програми.

Кільколітня практика показала, що система, репрезентована въ Австрії п. Шмерлингомъ, не могла ворожити для себе довгої будущеї. Не приносила вона и для государства и для подвижнихъ ёго народівъ такихъ користей, которі-бъ її потребу утвердити могли, и тому можна було її близький упадокъ предвидіти. Нинішню зміну австрійського министерства не можна отже инакше толкувати, якъ тільки зміною системи. Уступленне п. Шмерлинга и заступленне ёго гр. Белькреди не можна уважати простою зміною осібъ, уже поєдинче тому, що така зміна може заходити тільки тамъ, де вже якась система утвердилася, а о шмерлинговій системі сёго сказати не можна. Думаємо не помилитися зовсімъ, виявляючи нашу думку, що ледве кому повелось би помянуту систему въ Австрії утвердити. Зъ внімкою однихъ Німцівъ, инші народи австрійські утвердженню її підпомагати не будуть, а не можна знову допускати, щобъ корона на-силу хотіла удержати систему, котора зъ одної сторони не є вірнимъ образомъ основного акту австрійської конституції, зъ другої же не повеличається підмогою більшости австрійськихъ народівъ. Нема тежъ причини вірити, щоби який-небудь наслідникъ п. Шмерлинга заявивъ більше енергії и витревалости въ перепровадженню централистичної устави, ніжъ самъ авторъ тої же; тому, якъ би не

ходило теперъ о зміну системи, то зміна осібъ не була би ніякою konieczністю. Сама министерська криза, такъ довго тревавша, є рiчистимъ доказомъ, що тутъ ходить не о зміну самихъ тільки особъ, но о зміну системи.

Въ такихъ роковихъ хвиляхъ є найпершимъ обовязкомъ політичнихъ партій сформуловати свої програми, щобъ нове министерство танові узгляднити и бажаннямъ народівъ догодити могло. Въ цілімъ австрійськимъ государстві всі політичні партії поставили вже свої програми, и показалося, що Славяне згоджаютьця на одну вспільну програму федералистичню. Досвідченне навчило Славянъ, що вони, мимо свого переважного числа, не прийдуть инакше до політичнiго значення въ Австрiї, якъ тільки зложившись въ одну політичну партію. Такимъ побитомъ обьясняетця ся околiчність, що федералистичня програма ставця нині програмою всіхъ славянськихъ народівъ у всіхъ краяхъ австрійського государства, не виймаючи навіть Галичину.

Галицько-Володимирське королество, яко обломокъ бувшого государства польского, складаючийся зъ двохъ природнихъ краївъ, руського и польского, прийшовши въ складъ австрійського государства, не внесло зъ собою особної політичнiї устави, за котору можна-бъ стояти нині. Єдинимъ забиткомъ польскої системи була такъ звана станова репрезентація, котора давала шляхті право, репрезентувати весь край, а понеже шляхта и въ руській часті краю була польскою, отже Галичину уважала Австрія краємъ польськимъ не тільки зо взгляду на государственні антецендiї, але навіть зо взгляду на народность. Знесенне становой репрезентації було першимъ актомъ до увольнення руського народу зъ того не вигідного для него становища. На місце того усуненого государственно-польского права, основуючогося на шляхотській ексклюзивності, можна вже було поставити право нове, одповідне духові часу, оперте на рівноправності всіхъ жителівъ краю. Такимъ побитомъ виступила на позорище політичне въ Галичині народность руська. Утворилися въ краю два головні обози, польский и руський, т. є. дві партії, которихъ основою була народность, а не програма політична. Русини хотіли сами репрезентувати интереси свої половини краю, и ревиндикувати ёму ёго первобитний характеръ руський; Поляки знову хотіли присвоїти своїй народності одняте въ польскої шляхти право репрезентації цілого краю и такимъ способомъ удержати и дальше для руської области характеръ краю польского

якъ отсе було за часівъ репрезентації становой. Щобъ на своїмъ поставити, Поляки брались до крайного способу, — зачали навіть неговати екзистенцію руської народности. При такимъ враждебнімъ настроєнню умівъ въ обохъ обозахъ народніхъ, не можна було и думати о якійсь вспільній акції політичній. Обі партії мали свою політику, но жадна зъ нихъ не могла собі при такимъ стані річей ворожити бажаного skutku. Бажання обоіхъ сторониъ були неразъ заявлені публичніми актами, но ні одна ні друга сторона не поставила виразної політичвєї програми, на підставі котрихъ можна би приступити до взаімного вирозуміння и справедливихъ уступокъ, въ цілі зъєдочення обохъ краєвихъ обозівъ въ одну партію політичну, которе то зъєдоченне не стояло би ніякъ на заваді спеціальнимъ интересамъ народнімъ, а підпомагало би сильно загальному интересові краю и всіхъ австрійськихъ Славянъ.

Признатись треба, що конечность зформуловання точної політичвєї програми такъ міжъ Русинами якъ и Поляками въ Галичині єсть гадкою ще зовсімъ свіжою. Значна часть Поляківъ держитця ще свої адреси зъ дня 31. Грудня 1860, и уважає иншу програму яко річъ лишню. Такъ именно *Gazeta Narodowa* повстала противъ *Przegląd-a*, котрий въ своїхъ колюмнахъ розвивъ програму федералистичню. Русини знову держатця своїхъ засадъ вираженихъ въ своїхъ розмаїтихъ публичнихъ актахъ: меморандахъ, адресахъ и петиціяхъ, зъ котрихъ посліднімъ актомъ єсть петиція руської репрезентації въ государственній раді, зъ дня 30. Вересня 1861, не признаючи конечность добитнєї політичвєї програми. „Слово“ назвало формулованне політичнихъ програмъ дневникарьською играшкою, заявляючи при тимъ, що воно, якъ досі такъ и дальше, стоятиме за народню и язикову рівноправность Русинівъ, т. є. за засади виражені въ вище помянутихъ актахъ. Но тутъ ходить власне о те, щоби згодитися на такі институції, котрими ті засади осуцнитись и забезпечитись могли би, а виразъ такої згодности називаєтця власне зпрецизованою програмою.

Мимо того незадовольняючого поступовання політичнєго такъ Поляківъ якъ и Русинівъ єсть однакже надія, що міжъ обома народами утворитця партія жовтневого диплому, и що на підставі федералистичнєї програми можуть обі народности приступити до холодного вирозуміння взаїмнихъ бажаній, до справедливихъ взаїмнихъ уступокъ и до вспільної законної акції політичвєї въ змислі славянськімъ. *Przegląd*, розвиваючи въ своїхъ колюмнахъ про-

грамму федералістичню, говорить о консолідованню, розмістця міжъ Поляками, нової партії, котора въ близькій будишности виступить на позорищі політичнімъ. О Русинахъ можемо тежъ сказати, що партія народня, хотя вона нині своїмъ впливомъ на публичні діла зо старшою партією ще мірятись не може, завсідн однакже, при зміні урядової системи и менше неприязнімъ для руської народности успособленню зо стороны Поляківъ, въ силу вирости мусить. Ходить теперъ тільки о те, щобъ начертати політичну программу, до которої народня партія руська, въ її нинішнімъ складі, признатись могла би, и на підставі которої можна би жадати відъ Поляківъ справедливого вирозуміння для тої партії. Коли-бъ се послідне мимо того не наступило, тоді по крайній мірі вина въ Русинахъ лежати не буде. До теперъ Славяне справедливо попрікали Русинівъ за те, що зъ руської стороны не зділано нічого для порозуміння зъ Поляками на підставі федералістичнєї славянської політики, до которої буцімъ то вже давнійше Поляки зголошались. Що більше, навіть самі органи польскі, якъ отъ недавно *Gazeta Narodowa*, говорять, що не тільки о згоді міжъ обоїми народностями, але навіть о пересправахъ до згоди и гадки бути не може, тому-що всі партії руські вимикалися досі зъ одвітомъ на отсе питання: якъ розуміють вони поняттє стосунку Русинівъ до Поляківъ въ Галичині восточній. Найдобитнішимъ одвітомъ на се питання буде, ведля нашої думки, точно зпрецизована політична программа народнєї руської партії, а таку програму ми власне хочемо тутъ начертати. Поставивши щось позитивного, приступимо пізнійше до критичнєго розбору тої програми, яка розвиваєця въ органахъ польскихъ. Зъ малою винмкою творять ті органи одну фаявгу, котора, якъ нині показуєця, такъ само не дуже готова справедливымъ бажаннямъ Русинівъ де-які уступки зробити, якъ и давнійше. Недалека будишность покаже, чи, и скільки ми помиляємось!

Приступаючи до начертання політичнєї програми руської народнєї партії, поділяємо її на дві часті: 1) дотично загальнихъ державо-правнихъ, и 2) дотично галицькихъ вопросівъ спеціальнихъ.

I. Основний актъ австрійської конституції, дипломъ зъ дня 20. Жовтня 1860, уважаємо тимъ основнимъ государственнимъ закономъ, забезпечаячимъ народность и историчні права всіхъ краївъ и народівъ, входячихъ въ складъ Австрії, на підставі кото-

рого розвинутиись повинно законне регенерованне сего государства въ ёго цілості и ёго складовихъ частяхъ. Одповідно сему повинні патенти зъ дня 26. Лютого 1861, статуту краєві и порядки виборові, яко не впливаючі зъ духа и букви помянутого диплому, уступити місце новимъ інституціямъ, виснованимъ зъ того основного акту австрійської конституції.

Жовтневий дипломъ опирається на засаді децентралізації государства. Въ I. артикулі того диплому на першімъ місці сказавъ монархъ, що право законодавства виконує корона в співній зъ соймами краєвими, и ажъ въ дальшімъ звуці того артикулу, отже на другімъ місці, поставлена государственна рада, которой компетенція въ слідуючімъ артикулі ближче означається. До діяльності государственної ради належать тільки слідуючі діла: монетъ и кредиту, мита (цла) и торговлі, банківъ, почтъ, телеграфівъ, желізнихъ дорігъ, поборівъ до війська, підвищення исткуючихъ або наложенне новихъ податківъ, уморенне государственного довгу, обтягоченне або проданне государственнихъ маєтностей и загальний бюджетъ. Законодавство вглядомъ всіхъ иншихъ ділъ належитця соймамъ краєвимъ. Изъ повищихъ артикулівъ диплому показується:

а) Краї коронні мають управлятися автономією, ведля законівъ, ухваленихъ їхнію репрезентацією, именно соймами краєвими, которі самъ монархъ затверджує, а въ такімъ випадці, межі краємъ політичнімъ, репрезентованимъ на однімъ соймі, а короною, повиненъ заняти місце посередника канцлеръ надворний.

б) Діла всему государству в співній, именно же тільки ті, которі въ повище приточенімъ уступі диплому поименно наведені суть, принадлежать до компетенції государственної ради складаючоїся зъ висланиківъ вільно вибранихъ соймами краєвими. Зъ відручного монаршого письма зъ дня 20. Жовтня 1860 до тодішнього президента министрівъ показується, що государственна рада творити мала одну цілостъ, не поділену на дві изби, а складаючуся зо сто членівъ, которихъ число на поєдначі краї розділитись мало одповідно числу людности и оподаткованню.

На третімъ місці жовтневого диплому, именно въ другімъ уступі III. артикулу є згадка о вужчій государственній раді, котора складалась би зъ послівъ соймовихъ всіхъ краївъ короннихъ зъ внімкою краївъ корони угорської, а котора лишъ внімково ті діла законодавства, що до соймівъ краєвихъ не належать и в співній суть всімъ краямъ монархії, якоже и ті, которихъ залагодження

сойми краєві собі бажали би, залагодити обовязана буде. Що до компетенції соймів краєвих належить, сёго въ дипломі виразно не сказано, але судячи изъ того, що належить до компетенції государственной ради, и що въ дипломі подробно виражене, допускаемо справедливо администрацію, правосудие и просвіту яко принадлежность компетенції соймів краєвих, тимъ більше: разъ, що помянуті предмети до компетенції вужчої государственной ради виразно не причислені, а друге, що коли-бъ ті предмети до компетенції соймів краєвих не належали, тоді поставлена въ жовтневімъ дипломі на першімъ місці автономія краєва и децентрализація государства була би тільки порожною фразою.

Зо взгляду на тее показується намъ спімнена въ жовтневімъ дипломі ажъ на третімъ місці вужча государственна рада тільки институтією евентуальною, або инакше сказавши, институтією зъ евентуальною компетенцією. Найсильніше промовляє за тимъ стилізованне помянутого уступа, именно, де сказано о внімк о в і м ь залагоджуванню законодавчихъ дїл, которихъ истота ближче не означена. Въ міру того, на скільки и якимъ побитомъ проведеться въ жизнь автономія краївъ и децентрализація государства, потімъ въ міру того, якимъ способомъ урядитця взаімний стосункъ краївъ угорської корони, можна було би означити ближче компетенцію вужчої государственной ради. Якъ повдичі краї угорської корони збережуть своє координоване становище и законодавчу компетенцію своїхъ соймівъ, прислужаючи їмъ на підставі жовтневого диплому, тоді компетенція вужчої государственной ради зредукується на дуже малий розміръ, бо трудно допустити, щоби для другої половини государства заходила потреба такого законодавчого центра, який для угорського комплекса краївъ лишній показався. Коли-бъ корона уважала всі три наведені въ жовтневімъ дипломі институті зарівно необхідні, тоді-бъ мусіла бути компетенція двоїхъ, н. п. ширшої и вужчої государственной ради, ближче означена, черезъ що означилась би заразомъ и компетенція соймівъ краєвих; а понеже се не сталося, отже можна справедливо допускати, що одна зъ тихъ троїхъ институті єсть евентуальна. Такою вважаємо ми власне вужчу государственну раду, которой компетенція въ жовтневімъ дипломі ближче не означена, понеже ся послідня условлена єсть подібнимъ упорядкованнемъ взаімного стосунку краївъ угорської корони. По тій причині ми, не уміючи зъ букви и духа помянутого диплому що-до послідней институті зробити собі виразнішого поняття, не будемо

приписувати їй ніякого ближчого зачерку діяльності, опираючись зовсім на загварантованій помянутимъ дипломомъ автономні краївъ и децентрализації государства.

(Конецъ буде.)

Дотеперішнє становиско ГАЛИЦЬКО-РУСЬКОЇ МАТИЦІ.

I.

Нимпоки станемо розвивати річъ нашу, висказати намъ доконче, изъ якої точки ми смотримо на нашу народню справу въ кожномуъ взгляді. Ми увірені, що самостійность нашої народности такъ, въ літерацькимъ, якъ політичнімъ розумінню, не оспоримо признана яко доконана зілка: а) на підставі язика, б) на підставі исторіі. Учені знатоки и дотекачі язика и исторіі, якъ Шафарикъ, Миклосичъ, Максимовичъ, Маркевичъ, Костомарівъ и многі инші, річъ тую дсволі пояснили. До того всего прибавимо, що найпотужнійшимъ доказомъ єсть самъ живий 15-милліоновий народъ, що чуєтця завсїди руськимъ и тільки справдешної, праведної интелігенції доплекатися не може, котора би, вигодувавшись хлїбомъ єго, изъ наукою своєю не ишла въ чужі найми, а вірною була свому. На мидованне нема вправді силованна, но любовъ народа, до которого хто небулъ належить, зарівно якъ любовъ дітей къ родичамъ, єсть святимъ обовязкомъ.

Теперішний нашъ вікъ, при значній просвіті своїй, єсть таки вікомъ великої софистеріі. Лукаві цілі, самолюбні примуванна, зьуміють вамъ люде очевити, оправдати, що ажъ диво. Найперше, на що ми тутъ особливий кладемо притискъ, єсть те, що віяка справа одъ особистостей одлучити не дастьця. Хто про те говорить, що можна розберати якусь справу, не тикаючи личностей, нехай на гараздъ єму буде! Атже-жъ всі прилюдні справи, не черпаютьця изъ кривниці, а таки одъ людей походять. Відомо намъ, що коли зле стоїть де-яка справа державна, міністеръ, завідуючий нею, одступає. Кожний зъ насъ знає, якої критики дізнавъ въ послїднихъ часахъ п. Шмерлингъ.

Народня справа наша, залежить одъ мужівъ, що заступниками народу зовутця. Що ті наквасили и до теперъ еще квасять, те кисне під нашими очима, а не само одъ себе. Було би то справді діломъ не

чеснимъ изъ нашої сторони, якъ би ми въ приватне житте людей публичнихъ входили и критикою того-жъ справу нашу поліпшити хотіли. Кожний у чола якої небудь справи стоячий чоловікъ, судитця по своїмъ публичнимъ діламъ т. е. по ёго справі. Правда, що де-які характеристичні прикмети верховодцівъ та напередовцівъ, у яркихъ и горячихъ спорахъ, часто-густо до не приличнихъ сарказмівъ спонукують; но спіръ безъ огню, велля натури чоловічої, рішитися не може.

Одколи Матиця наша завязалася, черезъ ціле теченне тихъ значнихъ літъ, не матицею, але мачохою себе заявила. Не лише, що вона ніякъ на просвіту народа нашого не вплинула, но летаргичні ознаки життя її, показалися зо всімъ вередливі. Будучи заведеннемъ чисто-народнімъ, самовольно одступила вона одъ своїхъ, високихъ урядомъ затвердженихъ, статутівъ, що до духа свого поприща и, не журачись зо всімъ про народню просвіту, заявила поборницею такъ зовимої ученої цілі. Що єсть въ тій її ученій цілі, навчає насъ ясо „Зборникъ Науковий“. Придивившися тому, пересвідчимося, що Матиця не єсть заведеннемъ для просвіти народу, якъ звучать статуты, а тільки стоваришеннемъ де-якихъ ученихъ, що признаютьца до цілі языкової централизації. Тимъ то на прапорі своїмъ вони прийняли сей огласъ: „языкъ книжний, языкъ учений“. Що підъ тимъ книжнимъ, ученимъ языкомъ розуміють, ніщо казати, бо тутъ зновъ навчає насъ „Зборникъ Науковий“. Такимъ то діломъ финансові матичні засоби, що зложивъ їхъ народъ скудними жертвами своїми, на цілі „зборниково-наукові“ зъуживаютьца т. е. жарно руйнуютьца бо въ цілахъ копицяхъ надрукованого паперу, на складі спочивають. Якъ уже не пристоїть народові нашому піднести свій голосъ що-до тої спеціальної цілі Матиці, такъ у грошевімъ взгляді має вінъ саме неоспориме право, ліпшого, похіснійшого зъупотребління своего маєтку домататися.

Подумавъ би хто, що ми тутъ, виражаючись въ загалі о Матиці, всіхъ членівъ-основателівъ її, якоже и всіхъ иншихъ дійстнихъ розуміємо. Агже-жъ и явна для насъ конечность, пояснити річъ коренно.

Уже само одстунненне одъ властивихъ статутівъ, а підсуненне „зборниково-наукової цілі“, говорить за тимъ, що въ лоні Матиці нашої утворилася кліка, котора славутне: „по сему бытъ“ за свою засаду прийняла. Кліка та, що-до тенденцій и помислений своїхъ, чужа зо всімъ такъ нашому народові, якъ и многимъ членамъ Матиці, стоячимъ більшою частію въ німій, пасивній опозиції, меншою же въ дійстній, на посліднімъ згромадженню обявившійся. Кліка та зложена изъ тихъ, що ділають въ науково-зборниковій цілі явно, и тихъ, що

лише, або тихцемъ, або явно (якъ тее на посліднімъ згромадженню чути и видіти мали ми спосібність) притакують. На чолі цілої кліки стоять: високоповажний панъ профессоръ Яківъ Головацький и п. Меруновичъ, авторъ Довгоноса. Яко тайний духъ, у малоросійство замаскований поборникъ тої кліки, фігурує панъ Богданъ Дідилький, редакторъ „Слова“ и сподвижникъ „Наукового Зборника“.

Що-до пана профессора Головацького, твердою, що-разъ дальше поступаючою, враждою своєю противо народнѣго елементу, давъ вінъ явний доказъ о своїмъ публичнімъ характері. Кругъ и видъ єго діланія, оказався: а) яко профессора на кафедрі университета, б) яко члена, а въ новійшихъ часахъ віце-предсідателя галицько-руської Матиці.

Яко профессоръ руського языка на университеті, панъ Головацький ніякъ не вплинувъ на розвій живого нашого языка. Преподає вінъ такъ зовимий языкъ старославянський, такъ прозваний языкъ староруський, въ язиці не живімъ, не нашімъ, а Ломоносовськімъ. Тимъ то и не диво, що преподаванія єго суть мертві и мало що молоді голови университетської молодежи нашої займають. Зъ відсіля и се некористне явленне, що кромі богословія (по указу) ніхто изъ мирськихъ на єго науку не ходить. Де-які, вийшовші зъ підъ єго науки, забули ту крихту матірнього языка, що знали, а покрутивши собі языкъ на старихъ книгахъ, идуть тимъ самимъ робомъ, що їхъ учитель-наставникъ. Тому то руський нашъ языкъ, получивши кафедру на университеті одъ все милостивійшого Монарха, не процвітає, а що-разъ більше мертвіє. Тому то и много молодихъ нашихъ, полсовавши свій природній смакъ, не огладженими, калічими формами, горбетця наче до арха Ное, изъ языкового сего погопу, до московщини. Тимъ то виробилося у нихъ тверде пересвідченне, що єсть одинъ языкъ руський; бо и якже, питаємоя, мали вони увіритися инакше, коли не чули нічо, ні про свої народні пісні, ні про новішу свою літературу? Навіть изъ викладівъ самого п. профессора, не унісь їхъ слухъ материнського слова, въ тій чистоті, якъ вивесли зъ рідного дому.

Яко членъ галицько-руської Матиці, ділає п. Головацький, не такъ своїми власними, якъ споруженими літерацькими силами. Будучи самъ літерацькимъ авторитетомъ, високоповажний п. профессоръ десь колись поменьшими письмами своєго крою и настрою одзивався. Коли же словомъ и діломъ всіми силами намагавъ, аби література наша злялася изъ московською, въ певнихъ злучаяхъ, якъ на приміръ при азбучній комиссії 1859 року, явно до самостайности нашого языка признавався и за тією вступався. Огъ вамъ и питоменні слова єго: „Руська мова єсть самостайною мовою, а не диалектомъ велико-руської

(московської). Гадка, которую я въ моёмъ, 1848 року написанимъ, а 1850 надрукованимъ Истор. очеркъ Гал. рус. Матиці, якоже въ трохъ вступ. предп. о южно-рус. азиці и въ мойй грамматиці изъ 1849 року висказавъ, та й перепровадивъ.“ Щожъ подумати намъ теперь о високоповажнімъ пану Головацькимъ, приміривши до тихъ питоменнихъ слівъ ёго „Баснословіе“ и „Науковый Сборникъ“. Не ёсть же те все лицемірствомъ? Чому жъ п. Головацький, коли признаетця передъ урядомъ постоянно до рущини, вінъ въ руськимъ духу не ділає?

Дальше запитаємося: на кімъ лежить провина, що доселі не вийшовъ ні руський Словарь, ні Сборникъ пісень народніхъ, ні яке таке популярне, постійне письмо економичнѣй гряди? Знаємо добре, що многі ревнителі наші, изъ розличнихъ сторонъ, посиляли на руки пана Головацького, такъ зборнички слівъ живучихъ въ устахъ народа пашого, якъ и зборнички пісень, приказокъ та розмаїтихъ простонародніхъ віршівъ. Де вони поділися? А чей же не пліснюють въ столі п. профессора? Доволі сказати, що въ Петербурзі видаетця „Словарь академическій“... Прямуюване и діяльність пана Головацького зверненні на иншу, більшу область, ніжелі ёсть ціла Русь не що тамъ Галицька. Ми раді би дізнатися, який хосенъ зъ того для нашої галицько-руської письменности, що въ Москві надруковали зборникъ народніхъ галицько-руськихъ пісень, виданий п. Головацькимъ? або що намъ зо „Словаря академического“? Чи не бувъ би те певний грошевий зискъ для Матиці, якъ би вона въ своїмъ часі взялася була за словарь та напечатанне народніхъ пісень? Чому же Матиця те понехала? Ото тому, бо ведла гадки п. Головацького et consortes властивий руський словарь, ёсть словарь Шміда, а хахолські пісні и вірши до літератури не належать. Атже-жъ петербурська Академия видає словарь всіхъ областнихъ нарічій, тожъ певно тамонъ застрягли наші зборнички. Но петербурська академия одъ насъ далеко, а словарь її великанського розміру, нікому зъ насъ не приступний, ніякого хісна не принесе для нашого народа.

Смішно було намъ справді слухати, якъ п. Головацький въ чині віце-предсідателя, одчитуючи своє ломоносовське справозаанне за рікъ вплинувший, прибавивъ, що виходять два популярні письма: „Неділя“ и „Письмо до Громади“, не наче бъ те Матиця спорудила а тимъ повелічатися видлові її принадлежить!! Оть вамъ заслуга! Се такъ, якъ би вповівъ отець: мій сину! не дамъ тебе до школи, бо мій братанничъ

вже до школи ходить. — Але-жъ тою споминкою прилюдно самъ панъ Головацький висказавъ, що підъ ёго кормигою Матиця ні займалася популярними ділами, ні займатися хоче. Висказавъ тамъ вінъ, що Матиця єсть заведенцемъ для ученихъ книжниківъ, а не для народа и, що хоть добровільні складки одъ того-жъ поберав, однакожъ обовязку, дбати за ёго просвіту, пураєтця.

Скаже намъ де-який изъ кліки п. Головацького, що Матиця друкує письма для інтелігенції, а не для простого люду. Такъ уже-жъ и изъ певности знаємо, що дотеперішні письма Матиці ніякоко хісна для нашої інтелігенції не принесли, а ті всі учені, якихъ п. Головацький et consortes доплекати силкуютця, на пальцяхъ дадуть полічитися.

Одинъ изъ кліки п. Головацького дався чути, що Матиця не має ще такого капіталу, щоби могла накладати популярні письма. Зъ відкіля взяла вона капіталъ на печатанне книжки: „О великомъ божіємъ мірѣ“, „Нравоученія“ Цирика и „Наукового Сборника“? Кожний знає, що всі ті книги лежать на складі и що завідателі Матиці, місто побільшати, теряють її капітали.

Схаменітця, добрі люде,

Бо лихо вамъ буде!....

Изгрястивши річъ нашу, вона звучить такъ: Високоповажний п. профессоръ Головацький стоїть на чолі кліки противної нашому чисто народнѣму прямуванню, противорічить самому собі въ цілі обманення цілого нашого народу и позбавлення ёго, що найдорожшого иміння, питоменого язика. Тимъ то и борба наша противо ёго особи, праведна, нимъ самимъ викликана.

Знаємо добре, якихъ середківъ п. Головацький et consortes противо народнѣй партії уживають, глядаючи для себе підпомоги у високого уряду; но знаємо й те, що подібні підступи хиба тільки въ самімъ Петербурзі найшли би свій желаємий послухъ, бо на підставі вселаскавійшихъ законівъ нашого Монархи, ми маємо право допоминатися о підпомогу. Доволі великодушню обявляєтця въ тімъ нашъ урядъ, що залишає цілу сю справу свободному розвою, не потовкаючи ні однихъ, ні другихъ.

Виходячи изъ своєї засади „по сему бытъ“, кліка високоповажного пана Головацького присвоїла собі право літерацької канонізації тимъ робомъ, що називає людей літератами, про якихъ увесь читающий нашъ світъ нічого-сенько не знає. На посліднімъ згромадженню охрестила вона такимъ літератомъ п. Площанського, хотяй про него кромі пустихъ деклямацій въ „Слові“ ніхто нічо не знає, хиба те, що

яко агентъ той-жъ кліки враждувавъ на „Вечерниці“, бродячи по селамъ, у нашихъ священниківъ.

Тому то и річъ ясна, для чого, помимо завозвання ізъ сторони виділу до 130 літеративъ, ніхто зъ тихъ письмомъ якимъ до „Наукового Сборника“ не причинився. Здаєтця, що всі ті завозванні літерати, були подібні п. Площанському, тожъ и не диво, що на те завозванне мовчали.

Де-що про матеріялізмъ, а просвіту Славянъ.

III.

Межинародня курателя, т. е. дочасове підчиненне товарисько-розстроеного народу підъ зверхность другого, не єсть річю новою; практикуєтця вона въ исторіі народівъ одъ тихъ то часівъ, заякъ построілися могуті держави. Що-до вида однакожъ, курателя, яка практиковалась и практикуєтця доселі, не була и не єсть въ змислі нашімъ, т. е. обмежена справедливими правами, и виконувана одъ побратимого народу. Прибирала и прибирає вона характеръ чистої доминації, бо була наслідкомъ забору. Якимъ робомъ на приміръ Польша досталася підъ курателю (скорше панованне) трѣхъ державъ, річъ відома.

Новійшими часами почавъ у формі європейськихъ конгресівъ строітись ареопагъ політичній, завзиваючий, въ часі великого безпокою, всякого рода межинародні спори підъ свій управляючий и оправдаючий судъ. Ідея європейськихъ конгресівъ що-разъ більше входить въ політично-державну жизнь народівъ и, якъ намъ видитця, вона тільки зможе осушити ухристиянізованне межи-народніхъ заєминъ, порікаючи всякого рода варварства, насилля и кривду. Ніяка держава не має права сама собою накидуватись всімъ впрочимъ за (репрезентантку) заступницю загального межинароднєго ладу, а тільки всі держави въ-купі. Тимъ робомъ європейський конгресъ становить образъ великої републики, де на-рівні рішаютьця всі позаєменні справи державъ. Не можна сказати, щоби європейські конгреси уже близькі були доконалости. Не суть вони найпершъ повними, а проте и правомірними, бо вилючені зъ нихъ держави третєго, иногді и другого, розряду, черезъ що великі государства силкуютьця удержати свою потугу, отже слідно, и панованне своє надъ

слабшими. До приступлення, навіть въ такій змеженій формі, до європейських конгресівъ, великі держави тільки рівноісомъ дали спонукатися. Въ skutокъ конечности рівноісу завзиваютьця конгреси. Тому то въ правді ниньки не такъ легко доконуютьця забори, натомість однакожь одобряютьця аннексії, що заграуе на пословицю нашу: „той самъ воробець, тільки въ иншій клітці.“ Аннексії — то суть новомодні забори. однакожь, якъ уже сама назва всказуе, буцімъ то праведні. Такъ, изъ взгляду публичного європейського межинароднього права, підъ аннексією въ правді не розуміетьця насильний заборъ, но скорше добровольне, слідомъ голосовання прилюдного приладжене, сполученне; въ практиці однакожь давніше оруже насилле замінилося въ агитацію, що не встидаетьця и найпідліишихъ середківъ, аби достигнути своєї ціли т. е. зъанексувати. Зъ того впливає, що дотеперішня правна підстава європейських конгресівъ, припускаюча забори підъ видомъ аннексій, не єсть справедливою, отже и не християнською.

Політичнимъ завданнямъ Славянъ буде, вплинути цілою, такъ моральною якъ матеріальною, потугою на переобразование європейських конгресівъ, на підставі повної слободи кожного народу и праведної забезпеки всіхъ межинародніхъ заеминь. Діло те тільки доконаетьця, якъ поставитця новий засновокъ для європейських конгресівъ. Місто дотеперішнєї назви: європейські державні конгреси, доконче призвати їхъ: європейські всенародні конгреси. Тимъ робомъ идея народнєї рівноправности найшла би повну гваранцію и станула би загально європейськимъ правомъ. На такихъ конгресахъ явились би уже не заступники поодиновихъ державъ ведля їхъ ранги, а заступники кожного етнографично-історично розвинутого народу. Тожъ и межинародня курателя устроілась би певними, на всенародніхъ конгресахъ точно оголошеними законами, одъ якихъ, підъ загрозою війни, ніяка держава безкарно не одступила би. Тимъ то політика набрала би ціхъ християнської, а грубо-матеріальне дотеперішне направлення її, замінилось би въ чесну, чисто духовну, вищу чоловічу жизнь, пильнуючу що-найвищихъ духовнихъ дїбръ: слободи и всенароднєї рівноправности.

Скаже хто, що се идеаль недостижимий. На те одвічаємо, що идеаль уже входить въ практику и, що гадки цісаря Наполеона ІІІ. много вплинули на дотеперішній хідъ європейських конгресівъ. Тому то и де-які, неприклонні идеямъ народности, держави, страхаютьця наполеонських конгресівъ. Россія не хоче своє панованне надъ Польщею замінити на курателя, тожь силкуетьця, оголосивши польську справу за домашню, не признавати європейського суду. — Те саме що-до нашої Руси. —

Далше думаємо, що тотъ же політичній ідеаль нашъ втіеситця загальною безпекою умівъ и сердець відъ грубого матеріялізму.

Кромі політичней, правами на-рівні заоснованної, жизни, два дуже важкі чинники впливають на утонченне грубого матеріялізму, ёго вдуховленне: религія и красні штуки. Якъ религія християнська впливала на утонченне грубого матеріялізму, объ сімъ учить насъ історія. Однакожъ ніхто зъ насъ не заперечить, що церковь взь всіма своїми обрядами, узмисловляючи религію, не могла такожъ забезпечитися противо грубого матеріялізму и тому потребує одповіднихъ реформъ. Якимъ робомъ реформи церковні у Славянъ доконатися мають, на теперъ тільки загально напімкнемо, бо кожний признає намъ, що питанне се вимагає обширшихъ відомостей, особливо що-до московської церкви.

Якъ въ політичнімъ такъ и въ церковнімъ взгляді засновокъ народности має въ-повні прийятий бути. Конечність народніхъ церковей тимъ більше явна, що безъ народніхъ церковей політична народность буде тільки мрією.

Що-до штукъ краснихъ, нема сумнінкі, що ті у Славянъ мають розвинутися и такі розвиваютьця оригінально. Руська поезія носить на собі ціху чистої народней самостійности и тільки де-які псевдо поети, наче ті пугачі, завивають поражаючимъ голосомъ. Народню поезію мають такожъ Серби, Чехи и Поляки. А щожъ говорити про нашу чисто-славянську музику? Кому не звістні чудесні арії руські, чеські и сербські? — А вже-жъ и самі Італіянци признають намъ великого духа въ нашій музиці. Но стосовно до літератури, для которой ділають лічні стоваришення науково-літерацькі, музика ще далеко не поступила.

До піднесення музики у Славянъ, въ цілі духовно-чувствуючої жизни, въ спосібъ чисто-славянський, повинні завестися музичні консерваторії. Зъєдненнемъ музики зъ поезією, суть народні театри. Стійність и впливъ тихъ послідніхъ въ теперішніхъ часахъ єсть великий. Сказати можна, що театръ, наче малий світъ въ собі, зъобразуючи намъ товарисько-історичні події народу, що-найбільше причиняетця до просвіти, образования загалу. Тимъ то и народне устроєнне театру єсть одною изъ важнійшихъ річей въ справі всенародней просвіти. Знаємо якъ на западі самъ грубий, безстидний матеріялізмъ опанувавъ позоища, де фривольность и розвязлостъ таки въ голімъ представляетця виді. Суть вони тільки зеркала здеморализованної соціальної жизни запалнихъ народівъ. Не трудно буде осудити, якимъ робомъ пійти мають народні театри у Славянъ, де жизнь соціальна въ повні тільки-що розвиваетця. Всякі обивательські чесноти, якоже противнуючі їмъ порони, мають зділатись двигою славянськихъ народніхъ театрівъ; при тімъ

годі намъ замовчати, що французьке позорище не єсть для насъ Славянъ похісне, таки живцемъ на славянську мову переложене. Но кромі загальної ідеї, подрібні приписи, такъ для народніхъ нашихъ позорищъ, якъ въ загалі цілої штуки, начеркнути видимо по сему злишно, що тіі слободимъ робомъ мають розвинутися. Тимъ кінчаємо на теперъ нашъ артикулъ словами: що Славяне тільки на підставі чисто народнєї церкви и точної політичнєї народнєї рівноправности, ширячи просвіту за приміромъ христового евангелія въ чистонародніхъ язикахъ, одъ загального падення зпорохнїлої цивілізації можуть зберегтися.

С. Голодъ.

Слїди кулішівки въ XVII. столїттю.

Зъ Віденського Университеша.

Не одинъ зачудуетця, прочитавши заголовокъ моєї дописі; бо де-жъ то отсе можливе, щобъ слїди кулішівки та вже у XVII. столїттю являлися! Атже-жъ наші корифеї твердили, що п. Кулішъ понюхався зъ Ляхами (Ляхи-жъ утверждали, що вінъ зъ Москалями одну руку тягне. — Ред.), та видумавъ таку правопись, якої зъ-роду-віку наша Русь не знала, щобъ помалу Ляхівъ зъ насъ поробити! Отъ и не завадить, заглянути въ старинні памятники руської літератури и переконатися, чи правда отсе, що намъ авторитети маячуть. Розібравши діло якъ-слїдъ, покажетця, що орфографична система, обдуманая и придбаная п. Кулішемъ для нашої народнєї руської письменности, не є небувальщиною, т. є. помисломъ оригінальнимъ, а тільки послїднімъ результатомъ историчнимъ нашої літератури зъ тої пори, коли намъ самостайного розвитку тої же ніхто не перечивъ, — именно, що уживана нині оборонцями самостайної руської літератури правопись такъ звана фонетична є ніщо инше, якъ тільки наша руська правопись исторична, розумїетця, поправлена ведля сеговічнїхъ потребъ и уложена въ систему.

Року 1846. видавъ п. Бодявський, профессоръ на Московськїмъ университеті, руську літопись зъ XVII. віку підъ заголовкомъ: „Лїтопись самовидца о войнахъ Богдана Хмельницкаго и междуособїяхъ, бывшихъ въ малой Россїи по єго смерти“. — Хто бувъ сей літопи-

сець, и якъ називався, сѣго й досі ніхто не знає; но по тій причині, що вінъ усе яко наочний свідокъ розказує, назвали ёго Самовидцемъ. До теперъ звісні три рукописі тої кроніки. Одна находитья у п. Третьякова, учителя при Харківськїмъ университеті, друга у попечителя университету С. Володиміра, п. Юзефовича,— обі сі рукописі писані по руськи, — а перевідъ московський, яко третя рукопись, у бібліотекі „императорскаго общества исторіи и древностей Россійскихъ“ у Москві, въ одділі І. підъ ч. 131. — Послѣдня рукопись є, ведля думки п. видавця, зъ минушого століття, зъ чого явно показуєтья, що і ще и въ тїмъ столітті самі Москалі не знали нічого о єдности нашої літератури зъ їхнєю, бо по-що-жъ свое на свое переводити? Се мабуть ледве хто відважитья назвати сочуттемъ для „одної літератури“, а тимъ менше можна твердити, що тоді одинъ бувъ книжній язикъ. Натомість видно, що Русини своєю а Москалі своєю мовою писали, що їх мови були різні такъ, що для вирозуміння руськихъ творівъ треба було Москалямъ переводу тої літописі зъ мови руської на московську. А коли вже у тїмъ столітті наша мова зъ московською такъ розходилася, то хіба отсе якимъ чудомъ сталося, що теперъ на-разъ обі мови такъ подібні до себе зробилися. Но исторія о чудахъ мовчигъ, а нинішнє прямуваннє нашихъ авторитетівъ до єдности літературної Русинівъ зъ Москалями не має своєї підстави ні въ исторіі ні въ самій мові, такъ нашій якъ и московській. Тому нехай собі Москалі по своему пишуть, и свою мову якъ хотять звать, коли цураютья називати її, по справедливості, московською, а ми дивімся, щобъ наша мова облогодь не лежала.

Теперъ приходжу до того, о чімъ писати загадавъ, т. є., що вже у XVII. столітті принципъ фонетичній взявъ перемогу надъ етимологічній церковно-славянськимъ; що вже тоді чула Русь потребу, зъ оковівъ старо-славянськихъ, які розвій народнєї мови спіяли, ослободитись, и азбуку славянську до народнєго виговору застосовати. По-за-якъ тєє Самовидцеві удалося, нехай кожлий осудить изъ слідуєчихъ увагъ:

1. Наші книжники сердятья на кулішівку, що у ній на звукъ *γ* уживаєтья латинське *g*, и неразъ то вони вчили, що отсе першій п. Кулішъ тєє *g* завівъ. Яка їх правда, видимо зъ сеї літописі, де на стороні 39., переділу І., „Великогагана“ и дальше всюди те имя московського князя околичного такъ написанє стоить. Зъ отсєго явно:

- а) що Москалі букву *г* не якъ латинське *h* но якъ латинське *g* вимовляли; що
- б) у насъ не було звука *g* вже у XVII. столітті, и що

в) не п. Кулішъ г завівъ, -- хіба допустимо, що вінъ изъ двіста роківъ має! — До пункту б) додаємъ, що Самовидецъ польскій або німецькій звукъ г не пише латинською буквою, но комбинацією буквъ славянськихъ кг.

Такъ именно всюди пише Жикгмонтъ, 53. II. кгвалтомъ, 56. II. кганку, 70. II. Кгроднѣ, и т. д.

2. И замість ы стоить дуже часто. Такъ на ст. 7. I. кривда а на стр. 7. II. при кривдахъ стоить „въ тропи“, 9. I. и 9. II. въ тропы, 17. II. не мѣли би, зъ гетьмани, 71. I. згоди, свободи, 70. I. зъ Литви, 69. I. вирвало, 69. II. армати, и т. д.

Противне, де книжники и писали би, тамъ Самовидецъ уживає ы 20. I. позабывало, 60. I. заробыти, 68. II. зъ арматъ, были, 78. II. пыная, 83. I. выстынали.

Вправді Самовидецъ не всюди и не все такъ пише, но зъ сего явно, що вже ёму здавалися два знаки для одного звука не конце потрібними, и вже вінъ для звука ы уживавъ и. Кулішъ о сільки ступивъ на передъ, по-за-якъ вінъ разъ на завше принявъ правило, виражати сей звукъ одною буквою, именно буквою и.

3. Літописецъ вже боретця зъ тимъ, якъ звукъ і писати. Тому запобігає вінъ у такий спосібъ, що дуже часто, хоть не консеквентно, букви ѣ уживає тамъ, де книжники звикли писати и. И такъ:

а) у сущниківъ зъ мягкимъ наростомъ, н. п. 10. II. державцѣ, 11. II. Пилавцѣ, 10. I. своевольѣ, 33. I. сотиѣ, Чегиринцѣ, Рашевцѣ, 24. 66. I. у ночь, 32. II. полѣ, 40. II. невольѣ, конѣ, сукнѣ, 43. II. князѣ, и т. д.

б) у присущниківъ, н. п. 20. I. малѣ.

в) Але частійше у заимениківъ, якъ н. п. 66. I. 68. I. своѣ, а своѣми дуже часто, що всюди можна подібати.

г) Такожъ замість ё пише ѣ, н. п. 46. I. сѣмѣ, 20. I. при нѣслѣ, и т. д.

До а) мушу додати, що въ 3-мъ випадкі одинокого числа дуже часто -овѣ, а рідко коли -ови приходить. Такъ 20. I. гетмановѣ, Камянцовѣ, 21. I. Ивановѣ Золотаренковѣ, и т. д.

Зъ сего слідує, що п. Кулішъ, замість ѣ принявши і, котре навіть и Москалі и наші книжники яко і (але непрейотоване) иноді уживають, не мало причинився до улешення правопису, бо вже-жъ воно чудно є на одинъ звукъ пять буквъ уживати: и, і, ѣ, ё, ѓ, що певне хлопцеві голову завертає.

4. Що-до *ѡ*, то нашъ Самовидецъ, акъ загально о жаднімъ дашку не знае, заступае ёго буквами *и* або *і*. Такъ пише всюди розійшлися (18. 31. 46. II. 79. I. и т. д.), зійшлося 24. I., подійшолъ 24. II., взійшли 45. II., подишовши 54. I., зишло 69. I. и т. д. Тилько, килька, нетилько, кильканадцять такъ часто, що и на кожній стороні по килька разівъ теє можъ придибати. Такъ приходить 12. I. подъ Илвовъ, 59. II. подъ Илвовъ и полъ И Лвовомъ. (Се есть и приставне, для лекшої вимови звуківъ лв. — Ред.).

5. Характеристичній є спосібъ писання кінцівки на *-ття*, *-ння*, и т. д. Такъ н. п.

- а) *дд* — суддъ, 29. II., 54. I.
- б) *жж* — Збаражжя, 14. II., 15. I., Запорожжя, 38. I.
- в) *лл* — веселля, 20. I., звллю, 76. I.
- г) *нн* — на кожній стороні можъ килька разъ найти.
- д) *сс* — Трисся, 17. II.
- е) *тт* — чолобиття, 37. II., узяття, 38. I.

Та чи треба ще кращого доказу для историчнёго нашадку кулішівки?

6. Кінцівка старо-славянська *-ецъ* у него пишеться *-ець*; такъ: посланецъ 8. I., столецъ 40. I., пѣвецъ 43. I., Кролевецъ 43. I., и т. д. Ба навіть кінцівка присущників на *-цький* приходить, н. п. 7. I. козацькую. Тутъ мушу примітити що літописецъ дуже часто, а въ декотрихъ словахъ все, б̄ викидає. Такъ нігде не найдемъ Львовъ, але всюди Лвовъ; такъ пише 18. I. людьми, 20. I. конми, 20. II. дѣтми, 27. I. будго, болше и т. д. а тому въ него рідко придибати змякчення кінцівокъ *-цький* и *-ський*.

7. Майже безъ виімки замість *в* уживає вінъ *у*, якъ и нині нашъ народъ говорить.

Такъ можна всюди найти: усе, усѣ, усѣго, усюда, усѣма, узявши, узяла, узявъ, увойшолъ и т. д. що, разтворивши де-небудь книжку, вже й само въ очи впаде.

8. Часто приходить у него кінцівка третей особи, одинокого числа у часі теперішнімъ якъ и многократнімъ на *-ть*, а не на *-тъ*. И такъ 7. I. отоймутъ, шлетъ, потлумляеть, 7. II. мажуть, мѣють, 8. II. мають, 13. I. идуть, присилаеть, высилаеть, 25. II. горить, 54. I. ветають и т. д.

9. Хоть літописецъ и 3-ій особі музького роду одинокого числа минувшого часу уживає *-лъ*, но при сій старославянській формі можна часто и народню *-въ* найти. Такъ 7. II. жалковавъ, 8. II. по-

зволить, 10. I. казавъ, 13. I. отпустивъ, 18. I. позво-
 ливъ, 36. I. окопався, 36. II. перепливъ, 39. II. зозво-
 лився, 40. II. позволился, 42. I. спаливъ, и т. д.

10. Що-до часівника бути, то літописець частійше уживає
 старославянського бути, былъ, но суть місця, де й у приходять.
 Такъ 38. I. бути, 55. I. були, 56. I., 57., 58., 75. II. було, и
 т. д. Та и въ зложеныхъ словахъ, якъ: пробуванне 58. II., про-
 бували 89. I. позабувати 52. I., и т. д.

11. И въ Самовидця приходять йшоль 77. I. и II., йшла 81.
 II., йдучи 40. II., 77. I., 80. I. — Дивна отсе кінцівка способу не-
 означеного, итить 52. I., замість ити. Тутъ спімну про українські
 форми способу неозначеного, якъ: присягти 8. II., запобігти
 12. II., зректися 65. II., и т. д.

(Конецъ буде.)

Де-що о руськихъ стосункахъ.

Допись изъ Відня.

Кожний, що середъ нашого обчества умівъ зберегтись відъ гнилі
 згубного пессимизму, не може не вбачати, якъ більшає колесо народніхъ
 борцівъ, якъ прямованнемъ нашимъ добуваємъ собі чимъ разъ більше
 симпатіи у нашихъ славянськихъ братій, якъ поважнішає народня
 сторона (партия) тимъ, що поглядъ її провонаривъ становитця що-разъ
 то яснїшимъ въ ділахъ язика и політики, що чимъ разъ то певнїшою
 ходю ідемъ у передъ — що промишляючи про будущину, беремось
 до діла чимъ разъ то огляднїше, чимъ разъ то поважнїше. Ми очеви-
 дачки порозумїшали. Изъ похибокъ противниківъ нашихъ, умїли ми
 взяти для себе користь, — не занехаймо жъ и того, що у нихъ путнєго
 найдеться, обернута въ хосенъ нашої гадки. Гнила и драхла идея „об-
 щерусска“ або панмосковська хилитця икъ упадкові. Коввуль-
 сийні напруження її заступниківъ на зборі Матичнїмъ, найлучче пока-
 зують, що въ тїмъ недужнїмъ тілі, духъ слабимъ поломямъ миготить
 тільки; инакше були-бъ шановні матичники не поповнили такої безга-
 тности, якою є, безумовне відопхненне братнєї руки, подаваної їмъ
 народнєю партією.

Инакше були-бъ вони зрозумїли, що ця побїда, якої дїждались
 вони на сєгорїчному зїзді, мусить позбавити їхъ симпатїи и у тихъ,

що досі уважали їх за мучениківъ въ своїмъ роді. Неначе та пчола, пустивши, жало сама замирає, не вмертвивши чоловіка, такъ и матичники наші, въ купі изъ своєю головою, напустили въ семью нової іди и отрути, відъ котрої, надійсь, імъ самимъ загинати прийдеця. Кожна їх помилка и безтактность є для насъ въ настоящій хвилі великимъ придбанимъ; глядімо-жъ, щобъ вони не придбали у насъ нічого. Теперішні обставинки кажуть намъ виглядати незабаромъ луччої будучини, котру міжъ прочими подіями віщує намъ те-жъ упадокъ Шмерлинговської системи и упадокъ Шмерлинга. Відріжняємо упадокъ особи булого державного министра відъ упадку єго системи, за для того, за для чого наші шановні райхсратовці того посліднього жалують більше, якъ того першого. Нове министерство симпатичне для насъ уже по тій причині, що світъ славянський п. Белькреді не є terra incognita, и що гадка федеративна, черезъ приступленне до котрої ми виеманципувались зъ підъ посереднього режиму нашихъ ненародніхъ псевдо-проводарівъ, найде у нового министерства справедлиwsze увзглядненне. Воно не може не добачити, що давнійший патріархальний стосунокъ міжъ руськимъ народомъ а єго самозванними заступниками змінивсь дуже и що бажання першого съ жадобами послідніхъ уже не завжди сходятьця, що де-які герої зъ 1848 року уже попереживались и що нині годі імъ уже уходити за посередниківъ міжъ урядомъ а народомъ руськимъ. --

Изъ вісткою о переміні министерства, за котру мимоходомъ згадали ми, рознеслася була вість про усуненне зъ чину гофрата угорської канцелярії Адольфа Добрянського, що не малий жахъ викликало міжъ тутешніми москвофилами. Відомо, що панъ Добрянський єсть тее медіум, черезъ котре спливають „благодати“ на віденськѣхъ москвофілівъ. Одною изъ такихъ „благодатей“ є запевненне редакції „Страхопуда“ субвенції для видаваня „Славянської Бібліотеки“. Хто знає, зъ якою тенденційностию перепроводжують Москалі, або москвофили такі діла, той по видаванню „Славянської Бібліотеки“ редакторомъ „Страхопуда“ для Славянщини не багато користі сподіватиметьця. Бачите одже, о скільки лучче стоїть москвофілізмъ віденський відъ львівського — у насъ будуветьця вінъ на реальній підставі, у насъ, бачите, є *pervus genus* — у насъ опираетьця вінъ на людяхъ займаючихъ високі становиска, декорованихъ австрійськими декораціями — ба такимъ або подібнимъ людямъ позволяетьця часомъ, имямъ уряду, впливати въ їхъ письмахъ на опинію певної класи руської публіки. Правда, не страшні намъ уже нині тії впливи, коли у Відні навіть, колись головнімъ гнізді московщини, партія народня одоліла. Объ тімъ свідчить найлучче 24 підписівъ, которими скріплена прилюдна подяка Отцю Качалі, а доложити

треба, що між ними находятья підписи найкращих наших талантів, людей роботящих, которі неначе ті бджілки мирно и тихо готовлять на велике діло.

Тутешня наша семинарія набрала теж переважно народнєї ціхи и туть-би уже давно исчезли були сліди москвофільства, коли-бъ одинъ зъ надстоятелівъ того закладу, не набивавъ семинаристаъ въ голову, буцімъ то Впр. Митрополитъ противитця народнєму прямованєю, (що по їхнєму „українщиною“ зоветця) ставляючи імъ за приміръ такихъ панівъ якъ Сім чъ, котрий, за для-єго стосунківъ до московського посольства, получивъ предложенє відъ Впр. Митрополита, самъ уступити изъ семинарії, коли гіршого дїдатись не хоче. За те не можемо відмовити тутъ заслуги другимъ надстоятелямъ, именно Отцю Спиритуальному Бачинському, котрий, не даючи відстрашитись демонстраціями зі сторони москвофилівъ, неначе батько, справляє повірену молодіжъ на шляхъ праведний. Направляє вінъ, якъ може, безтактності помянутого надстоятеля, которому, якъ чуємо, Впр. Митрополитъ радивъ зрезигновати на місце семинарицького Надстоятеля.

А такъ партія народня у насъ ширшає и набирає сили и поваги, и побіда її не минуча, коли, підмагаючи одинъ одному, и вибачаючи дрібніші маловажні точки непорозуміння, не тільки однимъ мужемъ станемо супротивъ противника, але и працею широю и витревалою підмагатимемъ усє, що тільки ціху народню носить на собі. Праця най буде нашою клицею! Працею тільки ми одолємъ недругівъ нашого народу — чи то ляцькихъ, чи московськихъ перевертнівъ, чи въ-кінці тихъ, що то підъ урядъ підшиваючись служать такъ добре якъ другі „чужимъ богамъ.“ Працюймо безъ вину кожний у свому фахові, не цураймосъ ступенівъ, які придбаємъ собі наукою — бо чимъ більше стане по нашій стороні мужівъ справді ученихъ, тимъ сильніші ми, тимъ більше псважатиме насъ Славянщина, тимъ більше поважати муть насъ земляки наші, а ті, которихъ задачею не в висліджати самимъ правила мови, засадъ політичнихъ и т. д., а оглядаютья въ такихъ случаяхъ на авторитети, на судъ ученихъ — підуть за нами такъ, якъ идуть нині за другими, бо за нами буде наука, буде правда!

И. З.

Оттаке й досі дітця.

Зъ Задніуровья.

Оде, позавчора, приходить до насъ сусіда зъ селянъ, — нехай буде Артежъ Галушка, — такъ собі чоловічокъ невеличий, скудненький,

да роботящий : приходить та й каже: „Зарадьте, добродію, карбованців хочъ зо два, на одробігокъ. (А вінъ таки бувало и заробляе въ насъ.) Староста,“ каже, „справляє подушне, а тутечки нема ні шага; — що й було, такъ прохарчувався, ходивъ ажъ у Полтаву, у самісіньку губернію, та, мабуть, неділі зъ чотирі провелендався, — бодай ёму добра не було, оттому рішенню!..“

— Якъ се, яке таке рішенне? — и чого тобі потрапилось у Полтаву? — розкажи, будь ласкавъ.

— Та се-жъ, бачите, добродію, усе тее діло, що утікъ изъ Стану арештантъ, якъ ми були на сторожі, такъ оце й досі тягали, а теперъ уже, кажуть, зарішили зовсімъ.

— Та я жъ не чувъ сёго, — розкажи!

— А Боже жъ мій! се вже чи не четвертий годъ, — припало мні бути тиждень на сторожі у Стану; — а зо мною бувъ ще другий чоловікъ изъ Погребівъ, такий старенький чоловічокъ. Звісно на сторожі — у день послухали що загадають, а въночі такъ стукаешъ, усе одно, якъ у панському дворі на сторожі. — Отъ, мабуть уже такъ якъ на другий день, чи може въ середу, — привели десяники якогось побродягу. — Становий подивився на ёго, далі щось спитавъ, та й каже, щобъ заперли ёго въ холодну. — А де вже вона холодна, — що се було, бачте, літомъ! — А холодна тая, такъ собі старенька хатка, звісно мужича, — очеретяна зъ сінцями. — Да вже ввечері якъ усі полягали, ми зъ старимъ и кажемо: щобъ инколи не втікъ арештантъ; такъ, каже старий, я ляжу коло дверей, а ти постукай на дворі, а далі, каже, я постукаю. — Перше балакали, а то вже старий трохи здрімавъ, а я тимъ часомъ, усе стукаю, и не сподіваємось, що надъ нами лихо стрепенетця. — Да вже вранці хтось каже: а що се, дивітця, продрано въ хаті лазія? чи не втікъ арештантъ? — А вінъ, сучого сина чоловік! та не въ двіръ пробравсь, а зъ другого боку продравъ лазію въ стіні та й утікъ, — да такъ хлѣстко, що ми й не почуви. Се вже, якъ прокинувся Становий, дакъ такий зробили гвалтъ, що лихо! — накричавъ на насъ, що заразъ насъ на Сибіръ запре, — або у турні, каже, згинете, якъ не знайдетця арештантъ! — Ми зъ старимъ такъ и похололи. А далі каже: слідство зробіть! — такъ насъ заразъ и позаписували. — Та вже якъ прийшла намъ зміна, у неділю, дакъ вінъ казавъ намъ, щобъ ишли до дому, та якъ буде требувать, щобъ заразъ приходили, а то такъ у турму й засадить. — Правда, після того, разівъ скільки и тягали въ Станъ, да все питають то се, то тее, да й записують. А то, якось разъ, прибігавъ и до насъ Становий, збиривъ громаду и питавъ: „що я за чоловік“? Що жъ я за чоловік? —

звісно; усі люди знають, що я ні злодій ніякій, ні чого, ні п'яниця, — а коли лучитця осьмушку випить, дак и то хіба вь празникъ. Після сього, не стало чутки и вже люди стали казати, що вже мабуть порішилось тее, — бо тоді жь таки, у скорості, и зновъ піймали того бродягу. Вінъ, мабуть, и арештантъ такий бувъ, що тільки безъ пашпорта, хбо и вь Стану ёго держали перше безъ кандалівъ. — А то бачте, на злодугу на якого, дакъ есть кандали, щобъ часомъ, буває, не втікъ зь дороги, поки до турми у городъ доведуть. — Якъ ось теперъ, ще до масниці, — саме у мясниці, приходить до мене десяцький тай каже, щобъ безпримінно у вівторокъ бувъ у городъ до Справника: тамъ, каже, у Земському Суді; — а за чимъ и що? — нічого незнає. Бідна моя головонько, думаю собі, чого-бъ оце до Справника? може чи не зновъ утікъ оттой проклятий волоцюга? — А я тільки що одбув панщину, та збирався трохи хліба умолотить. Нічого робить, — пішовъ я у городъ. Коли дивлюсь, ажъ и старий вже тамъ, сидить у Суді. — Посиділи ми трохи у сінцяхъ. Якъ ось виходить самъ Справникъ, обізвавъ насъ, тай каже: „чате-жъ вамъ оцей пакетъ,“ чи що — така бомага запечатана, — „та й идіть у Пилтаву,“ — чи вь Правленне, чи вь палату якусь, казавъ, — „тамъ, каже, написано, тамъ почуете рішення за того арештанта, що ви випустили, — да не барітця, швидче мандруйте.“ — Оце такъ! думаємо собі. А я й кажу, що тільки бувъ розташувався жита змолотить, бо дома хліба нема, а теперъ що ёго вь світі робить? — що ще й грошей Бігъ дасть; а то жь не близький світъ у Пилтаву, сотъ на дві зь залишкомъ кажуть! — Отъ, вже по дорозі йдучи до насъ, и поралились ізъ старимъ, щобъ у четверъ зійтись намъ у Чепурківці а тугъ уже на Лубень. — Воно, бачте, може ще-бъ и забарились трохи, чи день, чи й два, такъ боїмось, щобъ инколи Становий не набігъ, то ще й прочухана задасть. — А вже якъ прийшовъ тоді до дому, та якъ розказавъ оце бабамъ, дакъ такий галась підняли, — що може вже оце мене ізъ губернії да на Сибіръ запровадять, — або вь рекрутчину, такъ що ажъ самому сумно стало. Пішовъ я до свого пана прохатися, чи не можна якъ-тось заступитця, або-що. — Спасибі панові, вінъ мене трохи підкураживъ: казавъ, що „якби, бачте, міні який погромъ бувъ, то вже-бъ давно взяли мене у турму, а то, каже, видно, що сее діло дурниця, — скажуть, що-бъ у друге бувъ розумнійший, та й годі.“ Да подарувавъ, спасибі ёму, на дорогу карбованця грошей; да вь шинкаря у нашого позичивъ я собі ще карбованця, та й помандрували зь діусемъ. — А морозъ тоді який бувъ, знаєте? а кожушина паскудненька; такъ набрався вже лиха, поки дочвелендали до Пилтави. — Ще трапилось добре, якъ туди йшли. —

Зайшли, ось у Городищі, у шинокъ перегрітьця, ажъ тамъ якісь підводи стоять; розпитались, ідуть у Лубень; такъ ми стали прохати, щобъ підвезли, — и спасибі, добрі люде, пораялись, за сорокъ копієкъ, бачте, міддю, гривеникъ зъ пятакомъ, — довели насъ до Лубень. — Відтіля вже до Хорола піхтурою, а тамъ зновъ, по той бікъ Хорола, трапились звощики, Руські, ідуть у Пилтаву. Ми ї розказали нашу лиху біду и просимо, чи не можна підвезти? — кажуть: купіть мірку вівса, такъ підвеземо. Отъ ми ї порадилися: я на однихъ саняхъ, а старий на другихъ. Да вже проїхали, може верстовъ зъ двадцять, стали вони попасати коні на постояльному дворі, у містечку; — отъ и ми вже зъ їми, и прислугуємся, щобъ, бачте, не кидали насъ. Огъ вже, якъ знову запрягали коні, дакъ и кажуть, щобъ вже ми тільки заплатили за тую горілку, що вони, бачте, тутечка випили, а вівса вже не треба. — Вони все зъ нами жартують у дорозі, — кажуть: гляди, хахоль, не змерзни, а то покину на дорозі. — Такъ, бачте, старий мій и задумався, що, якъ заплатимо за горілку, а вони, сучі Москалі, и покинуть насъ у містечку? — Та вже звощикъ зареготався, та ї каже: а нужь: старий чупрунъ плати да швидче сідай, будемъ рушати, недалеко до Пилтави.

— Що-жъ, може горілка тая була дорожша, ніжъ мірка вівса?

— Ні, добродію, усе одно, — три гривеники мірка вівса, и за горілку такъ дали. — Отъ ми вже скоріше оддали шинкареві тії гроші, да ї посідали на сані; такъ вони насъ и довели ажъ у місто. И переночували ми зъ ними у хазаїна. — Оттакечки, ажъ на вісьмий день дотягли ми до губернії. — Розпитались у-ранці, де тее Правління, — поснідали на базарі, та ї пішли съ тією бомагою: вже що буде, те ї буде! Поблукали таки чи мало, поки довідалися тієї, чи Управи, чи що. — Тамечки москаль казавъ підождати, а далі вийшовъ якийсь чинювникъ, а за тимъ и другий, — розпечатали тую бомагу, читають; а тоді той перший и каже: що жъ, каже, треба васъ у вострогъ засадить. — Ми низенько уклонилися їмъ та ї кажемо: за віщо жъ насъ, ваша милость, у вострогъ? Розказали тимъ судовимъ паничамъ, якъ було тее діло, и кажемо, що ажежъ и арештанца того, тогожъ таки тижня, знову піймали; — такъ вже будьте милосердні, — помилуйте! хиба пакъ намъ ні завіщо пропадати? — Вони сміютця, а далі одинъ питає у другого: чи тобі не треба? — Ні, каже, не треба. — Ну дакъ нехай же вони у мене вичистять снігъ зъ двора, такъ я їхъ и до-дому одпушу. — Такъ ми у ёго, чотарі дні, вивозили снігъ зъ двора и, спасибі ёму, харчъ дававъ, — а потімъ того, одписавъ намъ якусь бомагу, та ї каже: ну теперъ идіть собі зовсімъ вже до-дому. — Отъ ми того жъ таки

часу заразъ и помандрували, тільки хліба на базарі купили. — Та й набрався жъ я лиха! — старого заразъ на другий день и покинувъ; — де-жъ! одлига така стала, — зовсімъ не можна ступитъ, такъ снігъ и провалюється, — а підвезти вже ніхто не хоче, кажуть, важко скотині. Такъ старий и каже: иди, чоловіче, коли тобі въ моготу, а я вже, по маленьку, якъ небудь добреду. — А тутъ, така думка, що вже бачте, грошей Бігъ дасть, исхарчовався; — коли-бъ хочъ на кусокъ хліба на день достало? — такъ я й покинувъ ёго у містечку, а самъ боржій поспішався. — Може й вінъ, до неділі, чи не дочваландає. — Даць отъ, добродію, чого мині трапилось у Пітаві бути. Нічого казати, гарна Губернія, тільки здиство пресидне. — Шматочокъ хліба, на базарі, що й поспідає гараздъ нічимъ, а чотири шаги дай; аже жъ у насъ за чотири шаги цілий хлібъ купишъ. — Такъ вже, будьте ласкаві, зарайте, два карбованця, а я вже вамъ одроблю, чи въ косовицю, чи въ жнива. — А теперъ, підбився здорово; оце днівъ зо-два пролежавъ на печі, та ще й досі ноги неначе попухли.“ —

Нічого робить, треба подсобить бідному чоловіку, — заразъ до літа. — А далі, така думка, — чого воно, здається, усе якось не до ладу на світі робитьця? — Да й кажу, сплишу оце до „Мети“ — нехай вона таки знає, що незавели й теперъ, ні якихъ новихъ порядківъ на судові волоцюги и рішення.

Михайленко.

Кілька увагъ

о сегорічнімъ загальнімъ зборі Машці.

Въ послідніхъ числахъ „Слова“, звісного органа панрусичної галицько-руської партії, находитьця подрібне справозданне зъ засіланій посліднього загального збору словесного товариства, званого Галицько-руська Машця, відбувшихся дня 18., 19. и 20. (лат.) Липця с. р. Ми дуже раді напечатанню того справозданія, бо взявши ёго за основу до начеркнення отсіхъ нашихъ увагъ, можемо по крайній мірі забезпечитись відъ того, що противники наші не будуть мати смілости посуджати насъ, якъ отсе намъ відъ нихъ инколи доводиться, о перекрученне правди.

Отъ и подається способность зробити заразъ першу увагу — однакже таку, котору не можемо оперти на датахъ помянутого справо-

здання; власне по тій причині, що воно кріпко нездужає тенденційним недостаткомъ деякихъ датъ, мимо того, а може власне для того, що воно, якъ у самінь „Слові“ підъ заголовкомъ помянутого артикулу сказано, „составленное на підставѣ протоколярныхъ актѣвъ.“

Для контролі тихъ протоколярнихъ актѣвъ не маємо стенографічнихъ записокъ, мимо того, що Виділь Матиці мігъ о такімъ легко постаратися, бо предці усеми світу звісно, що у Львові є два стенографічні товариства, зъ которихъ одно носить навіть фірму „товариство стенографівъ польськихъ и руськихъ“. О що-жъ ходило Виділові? Може о тихъ кільканадцять гульденівъ, що прийшлося би видати зъ матичнєй каси? Хорони Боже! Агже-жъ той Виділь показався такий гоїний, коли прийшлося видавати гроші на видаванне московського „Наукового Сборника“, на которімъ уже нині Матиця кількасотъ гульденівъ чистої втрати має! Відкіля-жъ наразъ така ощадність? Може Виділь хотівъ зберегти сі гроші на печатанне популярнихъ письмъ въ азиці народнімъ, призначенихъ до розширення елементівъ просвіти міжъ сільскимъ нашимъ людомъ — тимъ ядромъ нашого народу — и такимъ побитомъ показати Матиці дорогу до її справдешнєй мети? Се пояснитця въ дальшихъ нашихъ увагахъ, а найближча будишність покаже, що ми зовсімъ не помиляємось, утверджаючи, що Управляючий Виділь Матиці, при єго теперішнімъ складі, всю свою діяльність посвятить тільки ширенню літературного панруссизму міжъ галицькими Русинами, а на властиву ціль Матиці, т. є. видаванне популярнихъ книжокъ въ народнімъ руськімъ азиці зверне хіба лишъ на-стільки уваги, скільки покажетця потреба до замаскованья своєй анти-народнєй пропаганди. Властивою причиною, для чого Виділь не постарався о стенографічні записки зъ засіданій сегорічного збору Матиці, видитця бути не що инше, якъ тільки те, що де-які зъ Виділу обавлялися, аби горячійше дискутовані квести, якъ н. пр. справа язикова, не прийшли въ повній гряді до відомости обширнійшого круга публіки, ніжъ той, що бувъ тимъ засіданнямъ притомний. Зъ повної гряді стенографованихъ пересправъ могли-було люди довідатись, якимъ те духомъ оживлена більшість виділовихъ членівъ; якими то безмисленними аргументами воює противъ народнєй идеї ова самохвальна ученость тенденційнихъ язикоробівъ; якъ небезпечний є для народу монополь літературний въ рукахъ людей, которі огидну тенденцію маскують позоромъ науки, ученими претенсіями и легко здобутимъ авторитетомъ; якъ мимо всего силкованья, щобъ утаїти свою панруссичню тенденцію, при горячійшій дебаті виставляла вона свої роги, а ухвачена за ті же, сама собі їхъ

збивала — запереченнямъ въ живі очи, щобъ тільки спасти любь, на которій ті роги захвачено!...

Все теє можна було вичитати изъ стенографичнихъ записокъ; Виділь запевне теє предвиджувавъ и тому волівъ обійтися зъ записками звичайнихъ протоколянтівъ. Шкода велика, що опозиція не постаралася приватно о стенографівъ; яко паралелю до справоздання составленого ведля протоколярнихъ активъ, можно було напечатати записки стенографичні, не роблячи зовсімъ ніякихъ увагъ. Що записки зъ підъ звичайного пера протоколянтівъ не могли вийти повні и достаточні, то розуміетця само собою. До пояснення сего нехай послужить одинъ фактъ, который тежъ не записано въ справозданню. На засіданню виділа исторично-язикословного п. предсідатель на внесокъ одного члена зъ опозиції покликавъ до секретарського стола ще одного протоколянта въ тій цілі, щоби протоколярні записки скільки змога точнійше велися. Підчасъ пересправъ мусіли однакже оба протоколянти повторно упоминані бути, щоби свій обовязокъ виповняли. На конецъ одинъ зъ протоколянтівъ вставъ відъ стола и занявъ місце межи дебатуючими членами, и на упійненне предсідателя уневинився тимъ: що „всіхъ річей, які тутъ говорятця, списати годі.“ Одъ такихъ протоколянтівъ, которі самъ змісль річей занотовати не зміють, очевидно труано бажати точнихъ протоколярнихъ активъ. Впрочемъ, де дві такъ різько собі противні партії пересправляють, тамъ треба на те уважати, щобъ письменовдці зъ обоіхъ партій вибрані були, бо вибрані зъ одної партії не завсіди уміють слідити за змісломъ річей мовцівъ зъ тої партії, до которой вони самі не належать.

Теперъ застановімся надъ тимъ, кілько членівъ Матиці участвовало въ сегорічнімъ загальнімъ зборі, и хто властиве становивъ сю більшість, котора присвоювала собі право рішати такі важні діла, якъ н. п. питання язика літературного. Се покажетця річъ дуже цікава. — Ого всіхъ справдешнихъ членівъ, маючихъ ведля статутівъ право голосовання, явидося на сегорічнімъ загальнімъ зібранню всего не сповна 30. Найвище число голосуючихъ, яке находимо въ справоозданню, виносить властиво тільки 27. Число усіхъ основателівъ Матиці (зъ винякою моральнихъ особъ, не маючихъ права участвовати въ зібранняхъ), которі, ведля торічнього спису, ще живі були, такъ чей же ще и нині, живуть, виносило торікъ 147 осібъ. Додічивши до того 25 новихъ членівъ, которихъ Управляючий Виділь, не будучи до того ведля статутівъ управненимъ, зъ власної моготи провизорично принявъ, то число всіхъ членівъ виносило 172 особъ. Число членівъ участвующихъ на посліднімъ зборі не виносило отже навітьъ ві шестої части всіхъ основателівъ

(фізичних осіб) Матиці. Учасствє страшно маленьке! Вь статугахъ Матиці нема вправді сказано, яке число основателівъ повинно участвовати вь загальнімъ зборі, коли тойже має мати власть ухваляючу, зь вишкою одного випадку, именно кілька притомнихъ членівъ потреба, щоби товариство могло ухвалою загального збору розвязатися. Вь тїмъ випадці треба ведля статутівъ, половини членівъ всего товариства, зь которихъ знову абсолютна більшість рішає. Коли-жъ до такъ важного акту потреба цілої половини всіхъ членівъ, то до активъ вь певнімъ взгляді не менше важнихъ можна справедливо жадати притомности по крайній мірі одної четвертини всіхъ членівъ. Вь теперішнімъ же випадці, де навіть одна шестина притомною не була, мігъ уже самъ предсідатель загального збору, мимо того, що вь недостаточно виробленихъ статугахъ випадокъ такъ маленького участвя членівъ не предвиджений, здобутись на стільки застановлення: чи не порадно було би загальне зібранне, вь которімъ такъ несподівано мало членівъ явилося, до слідуячого року одрочити?

Но хто-жъ коли бачивъ, щоби яка гегемонична партія, которій не ходить о побіду правди, тільки о побіду своєї тенденції, хочъ би вона тою побідою тільки не дуже довго потішитись могла, зрікалась би добровільно тої хвилиної користи, яку подає їй случайна більшість? Партія панруссична, котора минушого року такъ много провинила вь Управляючїмъ Виділі, не могла нічого кращого жичити собі, якъ власне такої случайної більшости, щобъ на сегорічнімъ загальнімъ зборі самій собі, хочъ би ще на одиць рікъ, подиктувати патентъ, одобряючий панруссичну діяльність; отже и годі жадати, щобъ відъ сихъ людей вишшовъ внесокъ до відрочення такого загального збору, на которімъ вони вь більшості були. Найцікавіша однакжє річъ при тїмъ усімъ єсть те, що тую більшість становивъ власне не хто инший, якъ тільки звісна ненародня більшість самого-жъ Управляючого Виділа. Докажемо цифрами. Управляючий Виділь складаєтця зь 19 членівъ. Міжъ тими 19 членами було тільки 4 рішущихъ противниківъ літературного панруссизму и зо-два зо-три гакихъ, що трохи на обі сторони хиляютця. Ті послідні то суть власне ові мужі „щасливої середини“, на которихъ звичайне ніяка идея не поділає, хіба тільки тая сторона, котора сильнійша. Но допустімъ, що и ті послідні члени належали до народнєї партії, то все таки партія панруссична заступлена була вь Виділі 12—13 особами. Кілька виділовихъ (числа докладно не пригадуємъ собі) не брали вправді ніякого уділу вь засіданняхъ, загального збору но міжъ тими були власне майже всі ті особи, которі ми до народнєї партії залічали.

Такимъ побитомъ більшість Виділа виносила иноді до 15 голівъ, т. є. власне те саме число, котримъ на сегорічнімъ загальнімъ зборі рішались ухвали. Виділъ складається зъ 19 такихъ членівъ, котрі проживають у Львові. Питаємось отже, якъ много участвовало поза-виділовихъ членівъ, коли всіхъ голосуючихъ на загальнімъ зібранню було 27? Не більше якъ 8 чоловікъ! Питаємось дальше: чи ухвали такого загального зібрання можуть мати инший правний характеръ, ніжъ ухвали самого Управляючого Виділу, котрий черезъ цілий рікъ відбувавъ свої засідання? Впрочімъ, и те правда, що де-які зъ ненародніхъ членівъ Виділа тежъ не були притомні на загальнімъ зібранню, но тутъ постаранося завчасу о те, щобъ той убитокъ нагородити, позволивши мовчки де-якимъ провизорично прийнятимъ членамъ голосувати, заки ще на посліднімъ засіданню формально прийняті були. Той фактъ не єсть вправді въ справозданню записаний, але мимо того єсть вінъ правдивий. Найлучшимъ доказомъ єсть те, що одному зъ такихъ провизорично прийнятихъ членівъ, уже на першімъ засіданню, п. предсідатель надавъ навіть функцію секретаря.

Такимъ діломъ більшість на загальнімъ зборі була та сама, що на засіданняхъ Управляючого Виділа, а при такимъ стані річей не буде отсе дивно, що на загальнімъ зібранню більшістю голосівъ рішено: „предложенне исторично-азикословного виділа, щоби Матиця въ своїхъ виданняхъ держалася що-до язика тихъ засадъ и засадничихъ правилъ, які ухвалені були на загальнімъ зборі 1848. року, оддається до рішення Управляючого Виділа Матиці.“ — Ся ухвала, каже зъ того поводу славянська Zukunft, єсть уже сама собою монструальність, поневажъ рішення надъ такимъ жизненнымъ питаннямъ народнєй культуры, именно: „який повиненъ бути літературний язикъ?“ очевидно тільки самому народові, т. є. самій въ имени народу обрадуючій интелігенції, принадлежить, а не виділові, котрий, якъ отсе вже зъ єго назви показується, тільки администраційними ділами товариства займатися має. —

До отсіхъ слівъ славянського органа, не потребуємо нічого більше доложити, а вяснивши повище, що сегорічне загальне зібранне було властиве тільки загальнимъ зібраннямъ Управляючого Виділу, ратуємо честь самого товариства, въ имени которого помянутий Виділъ, т. є. виділова більшість, такъ много уже нагрішила. Монструальність, якою и ми вище-помянуту ухвалу уважаємо, иншимъ способомъ вяснити годі. При тій способності однакже зробимо ще одну увагу: дивно показалось-би, що ліхто зъ оппозиційнихъ членівъ не зробивъ того внеску, щобъ загальне зібранне, на которімъ явилося тільки 8 членівъ більше, ніжъ на звичайнихъ засіданняхъ Виділа Управляючого, одрочилося до

слідуючого року. Такий внесокъ бувъ би зовсімъ на місці, и хочъ би вінъ може при голосованню й упавъ, то все таки могли би ми занотувати одинъ фактъ більше въ користь нашої народнєї партії, и тактовного поступовання її репрезентантівъ.

(Конецъ буде.)

Оглядъ політичній.

— Престольне слово, котримъ С. М. Архикнязь Людвикъ Викторъ дня 27. Липця заключивъ государственну раду, заявляло бажанне и надію, щоби спільне виконуванне спільнихъ всімъ королевствамъ и краямъ правъ, обовязківъ и интересівъ въ близькій будущеї обвилло кріпкою повязкою зъєдинення всі народи государства. Въ тихъ словахъ, якъ и въ дальшихъ околичностяхъ, именно, що въ престольній мові ані однимъ словомъ не спімено о лютовімъ патенті, що не спімено нічого о зібранню вужчої государственної ради, и що на конецъ сказано, що задля скликання залитавськихъ соймівъ треба було відъ пересправъ надъ финансовимъ закономъ за рікъ 1866 въ теперішнімъ зібранню відступити — спочиває для народівъ монархії дорогоцінна порука, що урядъ зъ дотеперішнєю системою рішущо роздружився и вступивъ на дорогу єднання. Тимъ благороднимъ рішеннямъ корони одчиняєця для Австрії ера свободного, справдешнєго розвою, котору розпочати має нове министерство.

— Дня 27. Липця наступило розвязанне давного и именованне нового министерства. Президентомъ министерської ради, министромъ державнимъ и провизоричнімъ министромъ поліції именованій гр. Белькреді, министромъ финансівъ гр. Лярішъ, правосудія Коммерсъ. Зміни, які наслідкомъ того зайшли въ найвищимъ заряді монархії, суть именно слідуючі: По-перше, знесено министерство маринарки, котрої военна часть перейде підъ зарядъ министерства війни, а часть торговельна підъ зарядъ министерства торгівлі. По-друге, знесено министерство администрації, которе то достоїнство досі займавъ п. Ляссеръ. Діла министерства администрації перейшли теперъ на графа Белькреді. По-третє, министерство торгівлі буде существовати, хотя єго обсадження ще не наступило. По-четверте, здаєця, що министерство поліції буде

тежъ розв'язане. Показується, що графъ Белькреди є нині наслідникомъ грехъ уступившихъ міністрівъ, пп. Шмерлинга, Ляссера и Мечери, а до того ще займе вінъ достоїнство президента ради міністрівъ, яке п. Шмерлингъ не займавъ ніколи, отже власт'ю гр. Белькреди є далеко обширніша, ніжъ попереднього міністра державного. Гр. Галлеръ именованій провизорично канцлеромъ семигородськимъ. Зъ уступаючихъ міністрівъ, Мечери, Гайнъ и Бургеръ (міністеръ маринарки) остаються въ стані розпорядимости, Пленнеръ переміщений въ часовий, а Кальхбергъ и Ляссеръ въ тревалий станъ спочинку. Шмерлингъ именованій першимъ президентомъ найвишого судового двора.

— Графъ Пальфі, бувший намісникъ Угорщини, увільнений відъ тої посади. Місце ёго з'являється не буде вже обсяджене. Баронъ Шеніей, приналежачий до консервативної партії, именованій таверникомъ Угорщини. Сподіваються, що яко *Index curiae* именованій буде тежъ якийсь консерватистъ мадярський, Сентивані або Сегені. А поведе, якъ 6. М. Цісаръ самъ недавно въ Пешті урочисто вимовивъ, въ Угорщині не тільки одинъ мадярський народъ, але більше народівъ находитьця, которі своєю завсіди вірною патріотичною поставою на довірие уряду не менше ніжъ мадярський народъ собі заслужили, и зъ которихъ кождий людей зъ політичними здібностями въ своїмъ крузі показати може, то цікава річъ знати, чи п. Майлять изволить также и не-Мадярівъ на ті важні посади, які урядъ самъ обсядає, именно же на посади надзупанівъ покликати. Покажетця небавомъ, чи п. Майлять здужає увільнитися відъ того мадярського пересуду, що Мадаре, яко політичній народъ *par excellence*, въ Угорщині самі до администровання и урядованья покликані. Зъ того дня, коли п. Майлять веденне угорської адміністрації зложить въ руки Мадярівъ, або — що ще гірше — въ руки мадяронівъ, покажетця ясно, що вінъ, зарівно мужамъ 1848 року, въ противоріччє споконвічній угорській уставі, хоче тєє королєство зробити удільною областію мадярської раси, и зъ тої же хвилі — каже *Zukunft* — зачне федератистичня народня партія, въ союзі зо всіма не-мадярськими народами Угорщини, непогодуючо воювати противъ ёго урядованья.

— Ишпанія признала королєство италіянське безъумовно. Се значить не тільки, що Италія — виймивши опіръ Австрії — майже зовсімъ до європейського концерту принята, но воно значить также, що поєднанне межі Викторомъ Емануїломъ а папою є вже тільки питаннямъ дуже короткого часу.

— Теперъ вийшло на явъ, що въ справі подабськихъ воеводствъ Шлезвика и Гольштина жадала Австрія відъ Пруссії, яко компенсацію

за втілення тихъ воеводствъ до посліднього государства, відступленне пруського Шлезвика. Такимъ побитомъ віденський кабинетъ виповнивъ тільки свій обовязокъ взглядомъ Австріі, инакше би вінъ погрішивъ дуже супротивъ того обовязку, коли-бъ допустивъ хоть би тільки у-конституованне Шлезвика-Гольштина въ окремішню державу Німецького Союзу підъ протекторствомъ Пруссіі, безъ компенсаціі въ користь Австріі, бо Прусія, при першій спосібності, мимо всіхъ клявзуль, поступила би відъ протекторагу до аннексіі, а Австрія тоді вийшла би зъ порожниими руками.

К Ставропигийський Институтъ, наказавъ управителєві своїй друкарні, п. Гучковському, заходити въ які не-будь ділові уговори зъ видавництвомъ „Мети“, и не друкувати більше тої часописі, мимо того, що видавництво платить за кождей випускъ готовими грішми.

Додаємо, що не понимаємо побудки, зъ якої зарядъ помянутого Института позбавляє такимъ способомъ свою друкарню готового и певного заробку. Споминаємо о тій околичності тільки для того, що черезъ помянутий заказъ, которий, після довгихъ пересправъ зъ Институтомъ, на якийсь часъ знову відкликано, спізнилося виданне отсего випуска досить значно. Упрашаємо Шановнихъ Предплатителївъ вибачити намъ отсе непровинене спізненне и успокоїтися взглядомъ дальшого видавання сего письма. Для уникнення дальшихъ подібнихъ перепонъ зо стороны Ставропигийського Института, постановила Администрація „Мети“ поручити иншій особі збиранне пренумераційнихъ грошей, которі теперъ присилати належить за адресомъ: „До Администраціі Мети, на руки п. К. Горбала, у Львові, підъ ч. 229 въ ринку“.

Администрація.